

ориентированном, при преподавании почвоведения велика составляющая, касающаяся плодородия почв.

Хотя живое общение преподавателя со студентом заменить трудно, электронное обучение имеет несомненные преимущества в виде возможности дистанционного обучения, почти неограниченной наглядности. В БГУ уже создан электронный УМК по дисциплине «Почвоведение и земельные ресурсы», размещенный на сайте bsu.by. Он включает теоретический блок в виде двух учебных пособий, практический блок в виде трех методических указаний, блок контроля знаний (тестовый), а также нормативно-вспомогательную информацию (программы, словарь-справочник и т.д.).

Одной из причин, препятствующих более широкому распространению электронных средств обучения, является стереотипность учебной нагрузки преподавателя, которая не учитывает огромных усилий по созданию электронной образовательной среды, не дает достаточной мотивировки для такой работы.

При преподавании почвоведения есть отдельные виды работ, в первую очередь лабораторные занятия по химии почв и полевые практические занятия, которые крайне сложно осуществить в электронной среде, но они дают студентам крайне важные практические умения и навыки. В целом в этой связи мы считаем, что на современном этапе при преподавании почвоведения традиционные формы обучения (лекции, практические занятия, консультации, экзамены и т.п.) должны сочетаться с электронными дистанционными технологиями.

ЛИТЕРАТУРА

1. Строгановой «Мир почв в образах» [Электронный ресурс]. Учебное электронное пособие. Москва, 2007. СД-диск. 450 Мб.
2. Строганова М.Н. Почвы и почвенный покров мира: география и экология. [Электронный ресурс]. Учебное электронное пособие. Москва, 2008. СД-диск. 650 Мб.

УДК 378.663:811.161.3(476.6)

ВЫВУЧЭННЕ АНТОНИМАЎ У ТЭМЕ “ЛЕКСІЧНАЯ СІСТЭМА БЕЛАРУСКАЙ ЛІТАРАТУРНАЙ МОВЫ”

Асіпчук А.М.

УА “Гродзенскі дзяржаўны аграрны ўніверсітэт”

г. Гродна, Рэспубліка Беларусь

Сярод разнастайных лексічных з’яў, якія вывучаюцца ў курсе “Беларуская мова (прафесійная лексіка)”, пэўнае месца належыць антаніміі. Безумоўна, студэнты яшчэ са школьнага курса маюць уяўленне аб антонімах і іх класіфікацыі, без цяжкасці прыводзяць пары слоў з супрацьлеглым значэннем. Задача выкладчыка – пашырыць звесткі пра антонімы, звяртаючы асаблівую ўвагу на шырокія стылістычныя магчымасці дадзенай групы слоў. Неабходна даць больш дакладнае (у параўнанні з традыцыйным, вельмі агульным) азначэнне антонімаў. Антонімы – гэта “словы рознага гучання, якія выражаюць супрацьлеглыя, але суадносныя адно з другім паняцці” [1, с. 63]. Антанімічныя пары існуюць у мове дзякуючы рэгулярнаму ўзнаўленню і аднолькавай сферы лексічнай спалучальнасці.

Часам адзін з кампанентаў, што ўступае ў антанімічныя адносіны, побач з асноўным словам мае шэраг сінанімічных да гэтага слова лексем. Падбор сінанімаў так ці інакш закранае антанімічныя сродкі мовы і дазваляе сцвярджаць, што сінанімія і антанімія як два віды семантычных адносін існуюць у мове ў цесным адзінстве. Праілюстравать дадзеную з’яву можна наступнымі прыкладамі са зборнікаў паэзіі Рыгора Барадуліна [2, с. 119 – 120]. Так, у антанімічнай пары *радасць – сум*, якая па частаце выкарыстання з’яўляецца найбольш пашыранай у прааналізаваных творах паэта, першы кампанент *радасць* мае лексічны сінанім *весялосць*: Зрання ўсё табе – і *сум*, і *радасць* – Падуладна, як гаспадару. Лёгка абтрасацца, Лёгка падаць, Лёгка падымацца пад гару; Што ёсць каханне? Бессаромнасць Ці сціпласць, Што не ўздыме воч, Ці разгаўленне, Ці скаромнасць... Ці *сум* цяжкі, Ці *весялосць*? Другі кампанент антанімічнай пары *радасць – сум* мае значна багацейшы спектр сінанімаў: *смутак, журба, туга, гора, адчай, скруха, роспач, ліха, бяда, жуда*. Напрыклад: *Смуткам і радасцю чалавечаю возера Вечалле поўніцца. Помніцца шмат чаго. Шэпча трывожна чарот, ветрам пакалашмачаны; Ты расцеш – Растуць гады. Не сціхаючы хады, Раніцы ідуць з табой З першай радасцю, журбой; Завецца скразной баразной, Дзе радасць твая ўскаласіла, Тугой на радзіме адной – Дацэнтрабежная сіла!; Ён народзіць радасць ці гора, Твой магчымы, заўтрашні дзень. Лыжку мёду дала ўчора, Абяцала ж даць – берасцень; Цяпер – Ці ў радасці згары, Ці счыхні ад адчаю, Адчуй адно: Ідзеш з гары. Твой смутак залачае...; Колькі год Беларусі? Колькі дочкам, сынам, Колькі радасці, скрусе, Колькі снам, курганам; Гук, украдзены ў маўчання аднаем немагчы, зрабіўся голасам, музыкай, зыкам, вугукам радасці, водгаласам роспачы; Мне сталасцю старасць лягчэй назваць І спагадней для слыху. Змаўкаў ці, як шлях, язычэй, Аднолькава радасці й ліху; Прыняўшы ўсё з павагаю ў жыцці, З паўдня на небе вернасці ўзысці Заранкай, не замоўклай зараніцай, І слухаць у трывожным забыцці, Як радасць цягнецца перарасці бяду, што лебяду, вярбінкай ніцай...; Хай лепей скажуць радасць, і жуда, І першая абраза, і спагада, І нашых сварак быстрая вада, Што б’ецца не цішэй ад вадаспада. І хаця далёка не ўсе антанімічныя рады маюць сінанімы, такая з’ява, як сінанімія антонімаў, даволі пашырана ў мове ўвогуле і, як відаць, у мастацкім маўленні ў прыватнасці.*

Яшчэ адзін аспект, на якім мэтазгодна спыніцца, – стылістычныя магчымасці антонімаў. Як слушна заўважае Л.А. Новікаў, “семантычная прырода антонімаў... дазваляе шырока выкарыстоўваць іх у мове ў якасці аднаго з найважнейшых сродкаў выразнасці” [3, с. 244]. Найбольш пашыранымі сярод стылістычных фігур, заснаваных на антаніміі, з’яўляюцца антытэза, фігуры злучэння, нейтралізацыі, чаргавання і інш. Разгледзім іх на прыкладах.

Так, у *антытэзе*, якая падкрэслівае максімальную розніцу і кантраст процілегласцей, выяўляецца прырода антаніміі: *Смерць* існуе, відаць, і для таго, Каб над *жыццём* Мы думаць не пераставалі; Як *Бог* – вялікае *маўчання*, Дык *д’ябл* – найбольшае ёсць *лаптанне*; Не раз укрыжаваны быў *Хрыстос*, Але ж не перамог Яго *Іуда*; Чалавек – ён такі: Адно лёгкае ў яго – *мір*, А другое

– *вайна*; Дзяцінства прападае *звонку*, А *ўнутры* яно – Да скону дзён (Яўген Гучок, зб. “Формула травы”) і інш.

Асноўны змест фігуры *злучэння*, або *амфітэзы*, заключаецца ў “складанні” супрацьлегласцей да агульнага цэлага. Антанімічныя рады, якія ілюструюць дадзеную стылістычную фігуру, у залежнасці ад значэння, можна падзяліць на такія дзве групы:

1) антанімічны рад, які мае значэнне складання, адпавядае словам *усе, усё*, *усякі*: 3 аднаго дупла *і холаду, і цяпла*; *І родзіца* – клопат, *і памрэ* – клопат; Як васы злыя – *і дарослыя, і малыя*; *Ці бедны, ці багаты*, абы нікому не вінаваты; Зямля ўсіх прымае: *і здаровых, і слабых* і інш. [4, с. 177 – 178].

2) значэнне пастаянства, бесперапыннасці дзеянняў, працэсаў. Кампаненты антанімічнага рада можна змяніць словам *заўсёды, усюды*: Так жыву, бы з *вечара* да *ранку*, дзе гнязда і птушка не саўе. Дык чаму ж струною-ашуканкай Не канае сэрца, а пяе; *І ў спякоту, і ў завею* Кліча вуліца хлапцоў – У бабулі Паланеі Пяць асілкаў-малайцоў [5, с. 8 – 10]; 3 бытнасці першай, з сярэднявечча *Ў радасці і ў безвыходнай журбе* Кім ты ні быў за свой век, чалавеча?!... Час наступіў, каб успомніць сябе! [5, с. 8 – 10].

Стылістычная фігура *нейтралізацыі (дыятэза)* выкарыстоўваецца не для супрацьпастаўлення, а з мэтай адмаўлення, нейтралізацыі антонімаў: Адна галаўня *не гарыць і не гаснець*; *Ні сыты, ні галодзен, ні стары, ні малодзен*; Хіба чорт задумаў гэтыя залёты: *ані ўночы сну, ані ўдзень работы*; *Ні пава, ні варона*; *Не грэе, не студзіць*; Не ўпросіш яго *ні просьбаю, ні грозьбаю* і інш. [4, с. 177 – 178].

Сутнасць фігуры *чаргавання* ў тым, што кампаненты антанімічнага рада паказваюць на паслядоўную змену, чаргаванне супрацьлеглых паняццяў, дзеянняў і г. д.: Па кветках тых даўно тугі не маю. Мінае *лета*. Коціцца *зіма*. І ўсё ж адну да сэрца прытуляю. Хоць назвы ёй і памяці няма [5, с. 8 – 10]; Адзін раз *суста*, а другі раз *пуста* і інш. [4, с. 177 – 178].

Для выражэння пераўтварэння адной супрацьлегласці ў другую выкарыстоўваецца фігура *пераўтварэння*: Няўмольны час жыцця і смерці, Прашу: змяні на *літасць гнеў*, Каб адгукнуўся ў кожным сэрцы Жаночы смех, жаночы спеў! [5, с. 8 – 10]; Аптымiсты мы, відаць, па духу, Калі ў вечнай з лёсам барацьбе Ухітраемся свой *сум і скруху* Абярнуць у *радасць* для сябе (Ніл Гілевіч, зб. “Выбраныя творы”); І звыклы *парадак*, і звыклы спакой – Усё абярнула *хаосам*, Дзе сэнсу і логікі, ну, ніякой – на наш недарослы розум (Ніл Гілевіч, зб. “Вечныя матыў”) і інш.

Даволі цікавай з’яўляецца фігура *супярэчнасці*: Жадаюць людзі новага *жыцця*. Таму пра *смерць* Як пажаданую ўздыхаюць часам; Планіда ў настаўніка такая: Чым больш *адмоўных* якасцей наўкол, Тым больш *станоўчым* сам павінен быць ён; І хаваецца *лета* Ў самым сэрцы *Зімы* (Яўген Гучок, зб. “Формула травы”); Усё адносна. Усё – у дыялектыцы. І так адвеку на зямлі было: Тым самым лечацца, чым і калечацца, Бо ў *зле дабро* ёсць, а ў *дабры* ёсць *зло*! (Ніл Гілевіч, зб. “Выбраныя творы”) і пад. Сутнасць дадзенай фігуры ў падкрэсленай неадпаведнасці, супярэчнасці нейкіх з’яў, душэўнага стану чалавека.

Вывучэнне такой лінгвістычнай з’явы, як антанімія, дазволіць студэнтам узбагаціць слоўнікавы запас, павысіць культуру маўлення, прасачыць на прыкладах мастацкай літаратуры і вуснай народнай творчасці стылістычныя магчымасці антонімаў.

ЛІТАРАТУРА

1. Шанский, Н.М. Лексикология современного русского языка / Н.М. Шанский. – М., 1964. – 310 с.
2. Асіпчук, А.М. Сінанімія антонімаў-назоўнікаў у творах Рыгора Барадудзіна / А.М. Асіпчук // Надзённыя праблемы лексікалогіі і анамастыкі славянскіх моў: матэрыялы II Міжнароднай навуковай канферэнцыі, г. Мазыр, 22-23 красавіка 2010 г. – Мазыр, 2010. – 341 с.
3. Новиков, Л.А. Антонимия в русском языке / Л.А. Новиков. – М.: Издательство Московского университета, 1973. – 290 с.
4. Асіпчук, А.М. Антонімы як сродак выразнасці ў беларускай парэміялогіі / А.М. Асіпчук // Фальклор і сучасная культура: матэрыялы III Міжнар. навук.-практ. канф., 21-22 крас. 2011 г., Мінск. У 2 ч. Ч. 1 / рэдкал.: І.С. Роўда [і інш.]. – Мінск: Выд. цэнтр БДУ, 2011. – 231 с.
5. Асіпчук, А.М. Стылістычнае выкарыстанне антонімаў-назоўнікаў у паэзіі Яўгеніі Янішчыц / А.М. Асіпчук // Матэрыялы Міжнароднай навуковай канферэнцыі “Нацыянальная мова і нацыянальная культура: аспекты ўзаемадзеяння” (5-6 мая 2009 года). – Мінск, 2009. – 204 с.

УДК 378.147.091.313(476.6)

УЧЕБНЫЕ ПРАКТИКИ У СТУДЕНТОВ БИОТЕХНОЛОГИЧЕСКОГО ФАКУЛЬТЕТА

Бариева Э.И., Минина Н.Г., Горбунов Ю.А., Андалюкевич В.Б.

УО «Гродненский государственный аграрный университет»

г. Гродно, Республика Беларусь

В основе организации учебно-воспитательного процесса студентов лежит идея практико-ориентированного обучения, которая рассматривается, как альтернатива организации образовательного процесса и выступает как «учение через деятельность».

Современный специалист должен обладать широкопрофильной подготовкой, обеспечивающей ему профессиональную мобильность, уметь оперативно включаться в трудовую деятельность производственного коллектива без дополнительных затрат со стороны на доучивание или переучивание. Выпускник как специалист должен с самого начала уметь работать в индивидуальном режиме, быть коммуникабельным, обладать культурой общения. От выпускников высших учреждений образования требуется умение самостоятельно приобретать новые знания и решать профессиональные проблемы на протяжении всей трудовой деятельности.

Положительным моментом практикоориентированного обучения в сельскохозяйственном вузе является возможность контекстного изучения профильных дисциплин [1].

Особую актуальность приобретает практическая подготовка будущих специалистов в условиях реализации новых образовательных стандартов,